Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэлэгты!

Буряд-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Буряд-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Советэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 57 (5468) | 1948 он, мартын 20, суббото | Сэн 20 мөн

Үндэр ургасые туйлан абаха шухала зэбсэг

Энэ жалдэ хүдөө ажахын бүхы культурнуудай үндэр, ойн баярай ургаса... бүхы түлөө республикын колхоз МТС-ууд ба совхозуудай социалистическэ ... улам үргэнөөр дэлгэржэ байна. ... хабаздагша болбол большенхи ... гуримые даган дүүрлажа, ... ба хүдөө ажахын Министерство болон тэрэнэй ... ажахын управленни ба «Мелиоводстрой» конторын ... ажалдаа хандуулгадаһан байгаа. Зүгөөр, ганса... ... ...

Буряат-Монголой түүхые шэнжэлэн зохеолгодо гараһан гол дутуу дунданууд ба алдуунууд*)

* *

В. И. ШУНКОВ, СССР-эй Академи наукын түүхын институдай директорые орлогшо

* * *

Тредэй юрэнхы түүхые шэнжэлэн зохеохо ябадалда—тус арадай хүгжэлтын процессые үнэн зүбөөр тодолон харуулха гэһэн тон шухала зорилго түүхэшэнэй үрэ хододоо табигдадаг байна. Маркс-ленинизмын классигууд болбол хүгжэлтын процессые зүбөөр ойлголгоо маниие һуэгана.

«Диалектическэ метод болбол хүгжэлтын процессые тоолохоо тойрон эрьһэн хүдэлэлтэ бэшэ, үнгэрһэнөө эгтай дабталга бэшэ, харин добтолһон хүдэлэлтэ гэшэ, дээшээ дэбжэһэн хүдэлэлтэ гэшэ, хөршэн шанартай байдалһаа шинэ шанартай байдалда ороно гэшэ, простойһоо ороо, доодо шатаһаа дээдэ шатада гараһан хүгжэлтэ гэшэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй гэнэ». (ВКП(б)-гэй түүхэ, хурмангы курс, нюур 156). СССР-ой арадуудай түүхэшэндэ энэ хадаа манай ороной территори дээрэ эртэ урдын общинын барга балар байдалһаа хүн зонние манай эшэ байгуулагдаһан социалистическэ обществын эрхэ байдалда оруулһан олошитын ажабайдалай хүгжэлтын процессые дэлбэлэн харуулха. Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай олон түмэн ажалшан арадай хүсээр байгуулагдаһан энэ обществын үрагшаа дабхиһан ашуусхэ хүгжэлтые дэлбэлэн харуулха гэһан ушагай байна. Буряат-Монголой түүхэшэнэй энэ хадаа мүн тэрэ процессэй мүнөө Үеын Буряат-Монгол орон дээрэ ажаһуугаа ард түмэнэй ямараар гараһаниие дэлбэлэн харуулна шухала гэһэнэй ушхатай юм.

Тиигэбэшье, Буряат-Монголой культурын ба экономикын научна шэнжэлгын институдай толилһон зохеолнуудай дотор түүхын энэ үеэнэй хараа ехонуудые хаагайруулһан ябадал харагдабди. Энэ ябадал хадаа Буряат-Монголой эртэ урдын (ородуудай ороһо саг хүртэрхи) хуушанай сагые гоеон маттаһан дээрэ гаргаһан байна юм.

Буряат-Монголой түүхын XVII зуун хүртэрхи хуушанай байдал болбол мүнөө үеын түүхын литература соо тон багаар шэнжэлэгдэн харуулагдаһан Үеннүүдэй нэгэн мүн байна юм. А. П. Окладников болбол «Баруун аймагуудай буряат-монголнуудай түүхын очеркнууде» гэһэн өөрынгөө хүдэлмэриие 1609—1630 онуудай событинуудаа эхилһэн байна. Ф. А. Кудрявцев болбол буряат-монгол арадай түүхэ тушаа зохеолоо «XVII зуунай Үеын буряат отогууд» гэһэн булагөөр эхилһэн байха юм. Гаясал П. Т. Хаптаев буряат-монгол арадай түүхын очеркнууде тон эртэ урда сагаа эхилэд 1917 оной хүртэр харуулхын туршалта хэһэн байна. П. Т. Хаптаев болбол эртэ урдын Үеннүд түхай бэшэхэдэ, гол түлэб, урдань байһан түүхын ба литературна зохеолнуудые барилтажа башэһэн байна. Тиигэхэдэ хуушанай үзэл концепциннуудые гүйсэдөөр зайлуулжа шадагүй байха юм. Энээнэйнь жишээ гэбэл, ородуудай ерэхэ саг хүртэрхи хуушанай байдалые гоеон хуушанай байдалые ородуудай ерэһэнэй һүүлэй Үеын буряат арадай түүхэтэ хүби заяанда зайлашагүйгөөр эсэргүүцүүлэн табиһан ябадал дээрэ харагдуна.

«Буряат-монгол арадай түүхын хуряанты очерк» гэһэн өөрынгөө ном соо П. Т. Хаптаев болбол эртын буряадай обществын ажахын натуральна шэнжые харуулха зуура нигэжэ бэшэһэн байна гэбэл: «Түрүүшын хэрэглэмэлын эд бараан хадта юрэнхыдее ажахы бүхэндэ, өөрынгөө дарэсэлгүүдые дүүрэнэр хангажа шадаха хэмжээтэйгөөр бүтэн гаргажа байһан юм». Ажахы бүтэн болбол өөнэд дотороо өөрынгөө хэрэгсэлжэнүүдые шангаха шухала эд бараанууде бүтэн гаргалаг байгаа гэһэниинь арсашагүй болбошье, харин эдэ бараануудые дүүрэн хэмжээтэйгөөр бүтэн гаргажа байгаа гэһэниинь ханшье тэрамжагүй байха юм. Энгельс болбол зэрлиг барга үеын хүн түрэлтэнэй ажабайдалые харуулха зуураа, хүн зонай ажамидарал хангагдадагүй байһан юм гэжэ тэмдэглэһэн байна. («Гэр бүлэ, Үмсын зэрги ба түрэнэй уг гарабал» гэһэн зохеолынь хараагты). П. Т. Хаптаевай өнө хоердохи зүйлые зүбшөөгөө һаа эртэ урда сагай бурятека обществын сахилгын ба өлбөг дэлбэг ажабайдалай гоеоһон картина харагдаха ехотой болоно.

Обществын түүхэ доторхи тон хурсэ шанга зуудал болохо ангинуудай бии бологто тухай бэшэхэдэ, бахал нимэ үзэл һэнэл гаргаһан, тэрээнние шэмэгдэн гоеоһон байха юм. Нухэр П. Т. Хаптаев болбол ангинуудай бии бологые нимэ үгэнүүдээр зургалан харуулһан байна гэбэл: «Анхан түрүүн алууһа мал болбол бурядуудта отогой бүлэгүүдэй өөмдэлгэдэ, общинын өөмдэлгэдэ байһан аад л, саг үеын үнгэрхэ бүри; багаалхада, XV зуунай эсэстэ алууһа мал болбол отог зоной өөмдэлгэнэ тус тусгаар бүлэнэрэй өөмдэлгэ болоһон байна». «Алууһа мал үдхэлгэ болбол өлбөг баян бэшэдэй айхабтар ехэ булаг мүн байһан бэ Үмсын зэрэгтэй бии бологын шалтаг-гаан болоһон юм» (нюур 19). Нимэ бэлхолоор түрүүшын хэрэгсэлтэй эд бараануудые дүүрэн ехэ хэмжээтэй байһан өлбөг үе гэшэ гэжэ авторай харуулһан нэгэдэхи үеын һүүлээр «адуу малай олошорһон дээрэнэ тус тусгаар бүлэнэр баян зөөри өөртөө хуряажа шадаха арга олгоһон» өлбөг дэлбэг баян байдалда ороһон хоердохи үеньэхилэн гарха юм. Энэ өлбөг дэлбэг байдалай үнцэһэн дээрэ «арад зон болбол адуу малай томо эзэд ба жажа малшад болон илгарһан байна».

Нимэдэ, бахал айхабтар гоеоһон байдал харуулагдана гэшэ.

Марксизмын классигууд болбол ангинин бии бололгые баяг ехэ эд зөөри ампыган тайбланаар суглуулһан дээрэнэ эртэ нэгэ хүнүүд үлэмжэ ехээр баяжаһан, харин нүгөө зарьманиинь багаар баяжаһан гү, али ородоошье баяжадагүй байһан процесс дээрэ абаашадаг бэшэ юм. Харин экономическэ бэшэ ябадал ба эд зөөриһөө гадуурхи бааллалтэ хаһалтын ушарнуудые айхабтар ехэ удхашанартай гэжэ хододоо тоолодог байһан байна. Теэд харин энэ ушар хадаа П. Т. Хаптаевай зохеол соо өгтөшье хаятаһан байха юм.

Хуушанай холын байдалые нигэжэ гоеоо маттаха гэшэ түүхэдэ талрамжагүй ба Буряат-Монголой наукын мүнөө үеын хүгжэлтын эрхэ байдалда политическэ талаараа хоротойшье байжа болохо юм, ушарынь нимэ ябадал хадаа буряадай обществые ородой ерэхэ хүртэрхи үе соо «эрхэ сүлөөтэйгөөр» ба «ашталан тайбланаар» хүгжэжэ байһан ааб, харин һүүлэй Үеннүүдтэ хэсүү хүндэ байдалда ороһон байна гэжэ эсэргүүцүүлэн табихые һаалхан ородоохо байһан тэдэ хүнүүдэй тэрэмэдэ үһа адхажа үгэдэг ябадал мүн болохо байна.

Буряадай эртэ сагай общество түхай тодото барилтануд тон хомор, тэрэ сагые һуулаг шэнжэлһэн ябадал, мүн аман зохеолой материалнуудые сэдэхидэ бүдүүлигээр, шүүмжэлэлгүйгөөр хэрэглэдэг ушарнууд болбол, харалганиинь, бусалшье тон балархай ба зарим дааа буруушаан арсажа боломорсоо үзэл һаналнуудай гараһаа шалтагаан мүн байна. Тэдэнэй дунда гол зүйл хадаа Буряат-Монголой эртэ сагай түүхые үе үе болгон хубааха тухай асуудалые тон һуулаар табиһан ябадал мүн гээшэ гэжэ би тоолохо байнаб.

Тус хуряанты очерк болбол ородтын шанартай географическэ параграфай һүүлээр «Буряат ороондо арад зоной нютагжалга» гэһэн параграфаар эхилнэ. Энэ ороондо буряат зон анхаһаа хойшо байһан юм гэһэнние баталха ехэхэн үндэһэтэй барилтануудай бии байхадань, нимэ гаршаг болбол буряат зон нүүжэ ерэһэн юм гэһэн теориие, тусхайлан хэлэбэл, Монголһоо нүүжэ ерэһэн юм гэһэн теориие баталан абахын һанаа бодол тээшэ үлдэһэгүйгөөр хүнэй һаналаа тулхихэ байна. Бидэнэр хадаа мүнөө Үеын Буряат-Монгол ороондо монголнуудай нүүжэ ерэһэн фактые буруушаагаагүй байбашье, этногенез тухай мүнөө Үеын һуургаалые барилталаа байхадаа, советскэ этногенетикын сэб эзхээр тодолон хэлэһэн зүйлнүүдые абаа байхадаа энэ фактда онсо, шинжэхэ шанартай удха олгуулжа шадахагүй байна. Анханайнь зон байһан юм гэһэн теориие хүлеэжэ абабал Буряат-Монголой түүхын эхин хадаа тоншье эртэ урдын саг тээшээ ороо ехотой болоно, харин тус ороондо шэнэ арад зонуудай нүүжэ ерэһэн ушарнууд буряат арадай тогтонгин гаралгын нэгэн элемент болоно Үгэхэ ехотой байна.

II ба III бүлэгүүдэй гаршагууд («Буряадуудай патриархально-отогуудай журам байгуулалтын үлэгдэлнүүд» ба «Феодальна харилсаа холбоонууд») болбол энэ түүхые марксистска ehoop тодо тодо Үеннүүд болгон харуулха гэһэн ороо эрмэлэлгэнүүдые гэршэлнэ. Теэд, дурсагдагша бүлэгүүдэй доторхи үзхэнь хадаа нимэ тодорхой бэшэ, харин балар байһаниинь хаалгтай. Эргэ сагай буряадуудай социальна журам байгуулалтые харуулха гэһэн өөрынгөө обзорые автор хадаа «Зэгэтэ-аба» гэһэн зүйлдэ дорюуулагдаһан параграфаар эхилһэн байна. Энэ нюые хэблэн гаргаһан институт болбол «Зэгэтэ абые» буряат-монгол арадай хүгжэлтэдэ гараһан онсо тусхай Үеэ гэшэ гэжэ хараха һэдэлгые буруу ба тэрэ үеын журам байгуулалтын һанд ирэжэ һалаһан дээрэнэ феодальна харилсаа холбоонууд тогтоо юм гэһэнние баһа буруу гэжэ тоолоһоноо редакторска ажаглалта соогоо харуулһан байна.

П. Т. Хаптаевай «Хуряанты очерк» дотор «Зэгэтэ абые» дахин шэнэ эргэнэһэн ушарые орилбол, Буряат-Монголой эртэ сагай түүхэ соо хоер гол Үеннүүд: Буряат-Монгол ород дээрэхи эртэ балар сагай общинна журам байгуулалта ба феодальна харилсаа холбоонуудай би болоһон ба хүгжэһэн — эдэ хоер үеннүүд байха еһотой болоно.

Буряат-Монголой түүхые бодото дээрэнэ шэнжэлэгшэд хадаа энэ хоер харилсаа холбоонуудай эзэрхэг байдалтай байһан саг Үеые дүтэрхылэншье тодолхо еһотой байна. Теэд, эдэ тодолгонууд болбол тон хүтэрхи байха байһаниинь, дамжаггүй болбошье, «Хуряанты очерк» дотор гаргагдаһан нимэ балар ба тодо бэшэ тодорхойлогдые сайгуулха шухала болоно. Жишээлхэдэ, 19 ба 21 нюурнуудта П. Т. Хаптаев болбол Үмсын зөөриннүүдэй ба ангинуудай бии бологые XV зуунай Үеда абаашаһан, XVI зуунай үеда тус обществын феодальна ороһогшоо болохо ноед һайдуудай бии болоҗо гараһан тухай тэлэһэн байбашье, мүн тэрэ 21-дэхи нюуртэ «ороной дайшалан эзэлхэ саг хүтэрэ буряат зоной олоннитын журам байгуулалта болбол отогой байдалай үндэһэн дээрэ тогтожо байһан юм» гэжэ баталан хэлэһэн байна. III бүлэг («Феодальна харилсаа холбоонууд») дотор «Ангинуудай бии бололго» ба XVI — XVII зуунуудай үеын олоннитын журам байгуулалтаа гэһэн параграфуудай һүүлээр энэ калымай бии бололго тухай параграф гэнтэ гаража, бүришье ехээр баларуулга гаргаһан байна. Энэ параграф дотор автор нигэжэ бэшэһэн байна гэбэл: «Ажахын нимэ шэнэ үүргэшүүдэй биш болоһон дээрэнэ эрэлгүүл хадаа гэр бүлэ соогоошье, обществ соогоошье өөрхэг байдалтай болоһон ба харин эдэнэрнүүд гэр дотороой, эрхэгүй барлаг зарсануд болоһон байха юм. Тиигэдээ матриархадай ороондо патриархадай халажа ороһоной бүри түрүүн ангинуудай бии бололгын процесс гараһан шэнги болоно. Энэнь хадаа нюмуудайгаа, бүлэгүүдые тааранжагүй/ер, хойно урда оруулан табиһан дээрэнэ гаража болоһониинь магадгүй. Тиигэбэшье, энэ ушар болбол түүхын үеннүүдые тодолхын талаар уншагшадта ойлгуулха ябацалда туһа болохогүй байһаниинь элитэ.

Нимэ болхолоор. Буряат-Монголой эртэ сагай түүхые шэнжэлэн шудалхын талаар гол зорилгонууд гэжэ тоолоодохо зүйлнүүд гэбэл: а) этногенез тухай асуудалые тодолхо; б) эдэ Үеннүүдэй хоерондохи хилэгүүдые үлэмжэ тодо паринаар тодолһон үнэн зүб марксистска периодизацние тогтоохо; в) Буряат-Монголой ород зоной ерэхэнэ урдахи нуушан байдалые гоеон харуулһан ябадалтай тэмсэхэ, энэ ябадал хадаа арадай аман зохеолнуудай баримтануудые дан будүүлигээр хэрэглэһэн ба нигэжэ гоеон харуулһан хуушанай байдалые бурят-монгол арадай һүүлэй Үеын ажабайдалда эсэргүүцүүлэн табидаг бүржуазна националистнуудай үлэгдэлнүүд үшөөл зайлуулагдаагүй байһан дээрэнэ туражэ гараһан байха юм.

Буряат-монголой түүхые саашалань шэнжэлэн зохеохо ябадалай талаар гол асуудалнуудай нэгэн гэбэл, Буряат-Монгол орон худар ородуудай ороҗо ерэһэн тухай ба ород болон буряат зоной хоерондохи харилсаа холбоонууд тухай асуудал мүн болоно. Сохом энэ асуудалай талаар Үлэмжэ шанга алдуунууд гараһаниинь лабтай бээ.

СССР-эй түүхын учебникэй конспект тушаа нүүгэ Сталин, Жданов ба Киров хадаа СССР-эй түүхын учебник дотор ородой бүржуази ба помещигүүдтэй суглаа ородой паризмын эзэмдэн абалгын ба колониализторска үүргые тэмдэглэхэ («Хаанта засаг болбол арадуудай түрмэ мүн») гэжэ заабаһан байгаа, энэ заабари хадаа Буряат-Монголые шэнжэлэгшэдтэ уялгата баримта мүн байһаниинь тон элитэ. Тиимэдэ хаанта засагай зүгөөс бурят арадта тохеолдуулһан хамаг бүхы зоболон хохидолнуудые элиндэлэн гаргаха ябадал болбол түүхэшэнэй тон шухала зорилгонуудай нэгэн мүн. Тиигэбэшье хаанта засаг ба ород арад хоер тон нэгэн адли зүйл бэшэ байһаниинь хэндошье элитэ. Теэд, дээрэ толилгодоһон зохеолнууд дотор энэ илгаа хадаа тодорхойлогдогүй ба еһотойгоор тэмдэглэгдэдэггүй байна. Тэдэнэй авторнууд (П. Т. Хаптаев, Ф. А. Кудрявцев, А. П. Окладников) болбол бурят оронние дайшалажа абаһан тухай, хасаг сэргүүд бурят нютагуудые һүйдхэһэн тухай, бурядуудай восстани хэһэн ба тэрьеэн болдуулгаһан тухай хаалхэ еһотой гэжэ тэлодог ба харин ород зон зүүн зүг тээшэ ямар янзаар нэбтэрэн ороҗо ерэһэнэй шашар шэнжые тодолгогүйгөөр бүхы энэ материалаа бэшэжэ гараган байна. Буряадай түүхын тон түрүү шанартай асуудалнуудай нэгэн болохо энэ асуудалые нигэжэ бэшээд байхадаа тус авторнууд болбол өөрынгөө зохеолнуудай хойношохи нэгэ бүлэг соо Буряат ороннис ородуудай зүгөөс колонизацилһан ябадал тодолон шэнжэлжэ, XVII — XVIII зуунай үеын энэ колонизацинн шанар шэнжые шалгамгайгаар гү, али гүйсэд шалгамгай бэшээр харуулаг байха юм. Нигэжэ урда хойно оруулжа байжа бэшэһэн дорөөнэнь олонхи юумэн шаргаалагдаагүй үлэшэһэн байхадаа гадна, ород ба бурят зоной суглаа-ажабуудаа түрүүшын зуун жалые. нэгэн талаһаа, сэргэгэй ноедуудай дайшалан эзэлхэ ябадалые зөөлөн гаргаһан гү, харин ородуудай дайшалан эзэлхэ ябадалые ябуулгануудта ба хасгуудай һүйдхэлтэ добтолгонууд болон, нүгөө талаһаа, бурядуудай восстани хэһэн ба болдуулгаһан ябадалнууд дээрэ имагтал ошодог байна. Нухэр Окладников болбол өөрынгөө зохеолой 9-дэхи нюуртэ энээнтэй холбогдуулан тарялашадайшье колонизацние нимэ шанартайгаар харуулһан байна гэбэл: «Анхаар мүрэнэй шадалые ородуудай дайшалан эзэлһэн ябадалай батэ бэхи үндэһэ һууринуудынь хадаа острогуудһаа гадна, тарялашадай замкануд, тосхонуд, һуурин газаринуд ба слободануд, илангаяа слободчигуудай баян шанга мүлжэлгэтэ ажахынууд мүн байха еһотой байһан юм». Нимэ болохоолоор тус зохеолой бүхы гол хүбинь хадаа ородуудай дайшалан эзэлэгэн ябуулгануудаа ба энэ дайшалганууда эсэргүүцүүгээр буряадуудай тэмсэһэн ябадал дээрэ абаашагдаһан байна. Тиибэшье энээн тушаа материалнуудые хэмэр үгытэй болоһоньше, энэ материалаа дээрэ толилгодоһон зохеолнууд соохидо орходоо ондоогоор түсэбтэжэ шадаһан байгаа һаань тон онгоо ба Үлэмжэ зүб баталамжануудые гараха еһотой байгаа.

Зохеолоо нигэжэ шайруулһан ябадал тухай тэмдэглэхэнэ гадуур, колонизацинн ябадалай, илангаяа, тарялашан зонуудай ерэлгын шэнжэ шанар тухай асуудалые табиха хэрэгтэй болоно. Авторай мэдүүлһэн ehoop, колони болохо Сибирние түүхын асуудалнуудые шэнжэлэн нүхэр Окладниковай зохеол дотор ородой колонизацинн хүби заяан болбол ябуудтэ тэмдэглэгдэнэ ба тусхайтаар шэнжэлэгдэн харуулагдаагүй үлэһэн байна юм. Өөрынгөө зохеолнууд дотор бурядые колонизацилһан тухай тусхай бүлэгүүдые оруулһан нүхэд Кудрявцев ба Хаптаев болбол XVII — XVIII зуунай үе тухай бэшэхэдээ, колонизацинн формонуудай дадал болоһон шэнжэнүүдые дабтаһан тэдыгээр хизаарлаһан байна юм: адэ шэнжэнүүд хадаа центр дээрэнээ абталгатайгаар ба указтайгаар ерэһэн тарялашадай колонизаци, нютагай засаг захиргаануудай, слободчигуудай ба монастырнуудай колонизационно ябуулганууд, өөрынгөө дураар хэһэн колонизаци дээрээ харуулагдаһан байна.

Сибиртэ гараһан тарялашадай колонизаци тухай өөрынгөө монографи соо минии тодолон харуулха гэжэ туршаһан ehoop, мүнөө Үедэ Үлэмжэ парин нягта тобшолнуудые гаргажа боломорсоо мэдээнүүд манда гүйсэд бии байна. Московско правительство хадаа правительствын зүгөөс Сибириие колонизацилха гэһэн зорилгоо дүргэжэ шадаагүй гэжэ бидэнэр баталан хэлэжэ шадаха байнабди. Абталгын ба Указай ehoop, тарялашадые Европейскэ Россиһоо Сибиртэ нүүлгэһэн ябадал хадаа манай хүргааранд тоолоно болоно гэжэ тэгэн үзэдэлнүүд мүн байһан ба нинтюрэнхы үлхашанартай бэшэ байһан байна. Московско правительство болбол Ураг-ай шэлын саана нүүн ошожо байгаа хүнүүдые имагтал унаагүй хүнүүдээр хүзаарлажа, өөрынгөө дураар колонизацилха ябадалые правительствын хинэлтэ-доро оруулха гэһэн нүгөөшье зорилгоо гүргажа шадаагүй байна. Үнэн дээрэ, колонизацинн гол үндэһэниинь халха ородой централизованно гүрэнэй байгуулагдаһанай һүүлэй улам шангадаһан феодально-крепостническэ дарлалтаһаа албаа тарялашадай бүлхүүлгэн тэрьедэгэһэн ябадал мүн байһан юм. Тиимэ болохоолоор, правительствын агентнууд ба мүн ан гүрөөһэнэй арһанууде үнэгүйгөөр хуудалдан абаха ба энэ хизаарые өөрынгөө дураар мүлжэжэ гэжэ Сибиртэ ерэһэн худалдаа-наймалашад болон олзошоод гэхэ зэргын ба сэргэгэй тушаалта хүнүүдэй хажуугаар түрүүшын үдэрһөө хойшо помещигүүдэй ташуур бүргэдһан ба крепостническэ журам байгуулалтые хүндэ шанга дарлалтаһаа тэрьедэн гаржа, Сибириин ороҗо тарялашадай газар ба «ашаг олзо ехэтэй агшуури, малай тэжээлдэ һаһан газаринуудые» олохо гэһэн (XVII зуунай Үедэ нимэ хүнүүд Европейскэ Россида яһалал олон байһан юм), илангаяа, — крепостнигуудһаа мултаржа эрхэ сүлөө олохо гэжэ һаналалһан болхуул ород тарялашад баһал олоороо бии бололсоһон байна. Баруун Сибиртэ нимэ болхуул хүнүүд болбол бүри XVII зуунай хагаста ород һуурин хүнүүдэй гол зонинь мүн болоһон байгаа, харин Зүүн Сибиртэ нимэ хүнүүд XVII зуунай хоердохи хагаһаа олошорхо эхилһэн байна. Дээрэ дурсагдаһан авторнуудай тайлалдаһан орхиһон энэ ябадалнуудые харуулаад байхада, ородой колонизацинн социальна шэнжэ түхэлынь тон ехээр хүбилна. Нээрэшье Московско правительствын хуулита агентнууд болохо сэргэгэй хүнүүд ба олзошод—купецуудай хараа мүүхай хабшалтадэ ороһон бурят зоной хажуугаа мүн нимэ хаалта хабшалтанууде бүрин сагай үзэһэн ба эрхэ сүлөөтэй эдбэ-һайн газар олохо гэжэ энээрүү тэрьедхэжэ ерэһэн болхуул кростной тарялашад бии болоһон байна.

Мүн Сибириин тарялашадые эрхэ сүлөөтэй хүнүүд байһан юм гэһэн тоншье тааламжагүй үзэл ба Сибиртэ крепостной эрхэ журам ба крепостной харилсаануудаа байгаагүй юм гэһэн һаналнуудые баһалахин шэнээр хаража үзэхэ хэрэгтэй. Эрхэ сүлөөтэ колонист гэжэ нэрлэгдэһэн ород тарялашад ба ясак албанда ороһон дарлалданги бурят зон хоерые хоерондонь эсэргүүцүүлэн табиһан ябадал тэ-учинэй гараһан байна, өөрынгөө баһа-дамин шэнээр хаража' үнинэй үзэхэ еһотой байгаа. Ородуудай энэ бии болоҗо ерэһэн саанаа хойшо Сибиртэ крепостническэ журам харилсаануудые хүсэтэй шангаар хүгжэжэ эхилһэн байна юм. Крепостной богоолшолгоһоо ороһон ород тарялашадай хойношоо крепостной дарлалта болбол нампан эрьюулһэн ба тэдэнтэй хуртаа Уралай шэлые дабажа шэнэ нютагуудта баһал батэ бэхээр тогтоогдон байһан байна.

Сибирь дээрэ помещигүүдэй газарай эзэмдэлгэ ороһоньше шахуу байгаагүй байһаниинь Үнэн. Тиимэдэ энэ газарта помещигүүдэй эрхэ мэдэл доро байдаг тарялашад харагдаагүй байна. Тиибэшье Сибириин тарялашадай, илангаяа пашенны тарялашадай нэлэнхы олонхинь крепостной богоолшолгоһоо тон адли эрхэ байдалда ородог байһан юм.

Тиимэ болохоолоор, ясак албанда боомтолгоһон бурят зоной хажуугаар крепостной богоолшолгоһоо бээ абарха гэжэ юмы болхуулгаһан ород тарялашад бии бололдоһон байна.

Ородой колонизацинн ябадалай социальна удхашанарые зүбөөр дэлбэлэн харуулаа һаа, тус Институдай толилһон зохеолнууд соо буржуазно-националистическэ үзэлэй ehoop, ород ба бурядуудые сэб сэхээр эсэргүүцүүлэн табиһан ябадалые зайлуулха талаар гүнзэгы ба амжалтатай хүдэлмэри хэгдэхэ арга олдоҗо байгаа.

Хаанта засагай колониальна политика, сэрэгэй ябуулганууд гэжэ мэтэнүүдые үлэмжэ тодорхойгоор харуулан башахэ гэһэн дашуурал болбол түүхын материализмай үндэһэн эрилтын гол нэгэн зүйлые дутуу сэлгэһэн ябадалда асарһан байна. «ВКП(б)-гэй түүхын хуряанты курсэ болбол энэ эрилтые нигэжэ тарулуулһан байна гэбэл: «Тиимэ болохооор, түүхын наукын тон түрүүшын зорилго болбол үйлэдбэриин жама ehонуудые, үйдэлбэриилгын хүсэнүүд ба үйлэдбэриин харилсаа холбоонуудай хүгжэлтын жама ehонуудые, обществын экономическэ хүгжэлтын жама ehонуудые шэнжэлэн шудалха ба дэлбэлэн харуулха ябадал мүн болоно». Тиибэшье П. Т. Хаптаевай «Хуряанты очерк» дотор Буряат-Монголой түүхын XVII зуунһаа эхилэд XIX зуунай эхин хүртэрхи Үеыг харуулһан 61 нюур соohоо миил 4 нюурынь энэ асуудалда зориулагдаһан байна. Тиимэдэ энэ айхабтар шухала асуудал болбол ehотойгоор харуулагдаагүй байһаниинь мэдэхэ. Тиибэшье Буряат-Монголой үйлэдбэриилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтын талаар манай дээрэ дурдаһан түрүү шухала асуудалнуудые сохом зүбөөр шэнжэлэн гаргахаһа гадна, мүн Буряат-Монгол ороной Россида хамжан ороһон фактын удхашанарые зүбөөр сэгнэжэ үзэхэ ябадал мүн байна.

Ородой тарялашад хадаа өөрынгөө ажүйлэдбэриин дүй дүршэлнүүдые Буряат Монгол ороондо асарһан байха юм. Сохом тэдэнэр бурядай газарта мүнөө үедэ дадал болоһон ороһото тарялануудай зүйл нүүдые бии болгоһон байгаа, сохом тэдэнэр Буряат-Монгол ороной газар тарялалние урдань үзэдөөгүй үйлэдбэриин шэнэ хэбсэгүүдээр танилцуулһан байгаа. Буряат-Монгол ороондо ажаүйлэдбэриин шэнэ шэнэ дүй дүршэлнүүд бии болоҗо байна, тэрээнэй бурят зоной дунда пэбтэһэн процессые харуулха ябадал болбол тон гүнзэгытөөр ба тодорхойгоор шэнжэлагдэн зохеогдохо ehотой байһан юм. П. Т. Хаптаев болбол газар тарялалгай талаар Буряат-Монголой хүгжэлтэдэ ородуудай үзүүлһэн нүлөөе заан тэмдэглэһэн байбашье, харин малажалай талаар нимэ нүлөөе ородоошье тэмдэглэхэ хэрэгтүй дээрэ тоолоһон байха юм. Харин Үнэн дээрэ XVIII зуунай эхиндэ, Үшөө магад XVII зуунай эсэстэ Буряат-Монгол ороной малажалай түүхэдэ тэрээнние Үлэмжэ үнэр ба шанэ шатада Үргэһэн ушарал тохеолдоһон байна. Би энэдэ үбнэ сабшалгын хүгжэн гараһан тухай хэлэнэб. Энэ ябадал хадаа сохом ородуудай нүүлөөн дээрэнээ гараһан байгаа. Мүн XIX зуунай урда үедэ Буряат-Монголдо ажаүйлэдбэриин эхин һууринуудые ородуудай табижа эхилһэн ушар тухай нэгэтэшье заан хэлэгүй байһаниинь баһал гайхалтай байна.

Эдэ асуудалнууд Ф. А. Кудрявцевай зохеол дотор Үлэмжэ тодорхойгоор харуулагдаһан байна гэбэшье, бодото материалыг хадаа газар тарялалгай талаар XIX зуунай Үе хүртэр хуу шахуу үгтэһэн ба харин ажаүйлэдбэриин предприятинуудай талаар XVIII зуунай Үе хүртэр харуулагдаһан байха юм. Тиибэшье энэ бүлэг соогоо тарялашадай ажаүйлэдбэриин асуудалнуудые дүүрэнээр зайлуулжа хаяһан байна. Теэд, крепостной, тамаженно ба монастырска лапсаануд дээрэнээ хэрабал, ажаүйлэдбэриин энэшье анхан түрүүшын формые шэнжэлэн үзэхэ арга-болоҗо олдохо байгаа. Тиимэ болохоолоор Ф. А. Кудрявцевайшье зохеол соо түрүүшээр ородой ба һүүлээрынь бүхы бурядай газар тарялалгай ба мүн ажаүйлэдбэриин анха түрүүшын бии бололгын генезисые биденэр хаража шаданагүйбди. Теэд, эдэ анха түрүүшын ябадалнуудые Үнэн зүбөөр элиншэлжэ шадаа һаа, Россидо хамжаһанай аша туһые бодото материал дээрэ тэмдэглэхэ арга-болоҗо олдохо байгаа, энээнние бүри 1937 ондо А. В. Шестаков тон юрэнхы дээрэнь бэ принципиальна ушаа-шанартайгаар заан халэһэн байна («Историк-Марксист», 1937 он. № 3).

Эдэ бүхы агуухэ культурна дайшалалгануудые ородууд халаа культуртрегерствын эб найрамдалта формотойгоор бурят зондо асаржа үгэһэн юм гэжэ һанаха гээшэ баһал дан хонгор зүйл болохо байна. Мүнөө Үеын үзэлэй ehoop хадаа, тэрэ Үедэ бүдүүлиг байһан Росси болбол эдэ зүйлнүүдые мүн дэ бүдүүлиг гуримаар ехэнхидээ нэбтэрүүлжэ байһаниинь дамжаггүй. Ажал үйлэдбэриин шэнэ дүй дүршэлнүүд хадаа баһал ехэнхидээ хүндэхэн туршалгануудай ашаар нэбтэрүүлэгдэдэг байгаа. Энэ хадаа ангита обществын хүгжэлтын юрын зам мүн хаям. Саашанхи хүгжэлтэ болбол феодальна ажахын онсо эрхэ байдал дээрэнээ олонхи ушарнуудта һаатуулагдадаг байһан юм. «Россида капитализмын хүгжэлтэ» гэһэн зохеол соогоо В. И. Ленинэй Россин байдал дээрэ харуулһан крепостническэ ажахын хүгжэлтын тэдэ жама ehонууд Буряат-Монгол дээрэшье гарангүй байха аргань Үгы байгаа. Хэды тиимэ болобошье, энэ гажуу үзэгдэлнүүдэй саана прогрессивнэ ябадалнуудые харахагүй гээшэ ородоошье болошогүй байна.

Марксын тэмдэглэһэн ehoop, баруун Европодохи анха түрүүшын капитал хуряалга болбол Транс-сибирскэ түмэр замые бариха ябадал бурядуудта хэды ехэ ядарал зоболон асарһанһаа үлүү ехэ ядарал зоболон Европейскэ тарялашта асарһан байна. Тиибэшье Маркс хадаа энэ факт дээрэнээ урданай үеын харилсаа холбоонуудта орходоо Үлэмжэ шэнэ, Үлэмжэ үнэр шанартай капиталистическэ харилсаа холбоонуудай бии болон тогтоһоной прогрессивнэ ушхашанарые хэрадаг байгаа ха юм. Ушар нимэ дээрэнээ «Хизаарые шэнжэлгын Кяхтинска республиканска музейн 50 жэлэй ой» гэһэн сборник дотор толилгодоһон «Буряат-Монголой хуушанай байдалда» гэһэн статьягай авторнууд Б. Санжиев ба Б. Виноградов гаршадэй зүгөөс Буряат-Монгол ороной Россидо хамжаһан тухай юрэнхы фактые сэгнэһэн ба Транс-сибирскэ түмэр замые бариха фактые сэгнэһэн сэгнэлтэнүүдые харша гэжэ нэрлэхэнээ ондоогоор ялгаатай болохогүй байна. Нимэ сэгнэлтэ Үгэхэ шэ Буряат-Монгол ороной хүгжэлтэй тухай буржуазно-националистическэ үзэлтэй тон адли байха юм.

Нимэдэ, тус бүлэгэй (XVII зуунай эхин) талаар Буряат-Монголой хэшэндэ би нимэ һанамжанууде нигаб:

а) ородой колонизацинн социальна нигэ шанарые тодорхойгоор шэнжэлэн харуулха, тиихэдээ эзэмдэн абалгын ба низаторска политикатай ородой засагта эсэргүүсэн энэ хадаа гай феодально-крепостническэ ка дураа гутажа бүһалгаа гаргаа ородой олон түмэн арадуудые б) буряд арадай зарим хубиннуд да һайн дураараа хамжаһан тухай Монголой зарим нэгэн түүхэшэдэй зүйлнүүдые тодорхойлон харуулна;

в) Буряат-Монголой үйлэдбэриилгын хые энэ процесстэ ород арад зоной Үргэ нүлөөе харуулжа шэнжэлэн хеохо.

XIX зуунай эсэс ба XX зуунай Буряат-Монголой түүхэдэ ороҗо хаанра, энэ үе хадаа бүхы Россин хүгжэлтэй юрэнхы байдал дээрэ Буряат ороной өнөө замые Үргэнөөр харуулхын ломжо Үгэнэ. Ородой пролетариадай болон хүгжэһэн ба тэрээнде буряат түлөөлэгшэд оролсожо байһан ородой ба бурядай хүдөө нютагуудаа хүдөө ажахын пролетариадай тогтонгжэһэн асуудалнууд, арад олоной хаанта засагтай тэмсэһэн тухай асуудалнууд, энэ тэмсэлдэ олон түмэн пролетариат түрүү һуурин зэлһэн тухай асуудалнууд дээрэ ород ба буряат арадуудай зүгөөс өөрынгөө обществые урагшань дабшуулан хүгжөөлгөө тэмсэлдэ харилсан туһалалцалгаа болоһон ба тэдэнэй урдаһаа энэ хүгжэлтэй хойшонь татаха гэһэн ородлогоо хаанта засаг, ородой буржуази, буноед, ламнар ба нюдаргашуул өөрынгөө хүсэ шадалые нэгэдхэһэн асуудалнууд Үргэнөөр ба дүүрэнэр харуулжа байна. Сохом энэ материал дээрэ засагаар дарлагдажа байгаа арадай национальна сүлөөлалтын хүдэлөөнэй тухай гараһан ба тус хүдэл

БМАССР-эй Министрнүүдэй Советтэ

Тарбагатайн аймагай Ехэ-Куналейн сельскэ советдэй хүдэлмэри тухай

Тарбагатайн аймагай Ехэ-Куналей гэжэ нютаг хүдөө ажахын дүрбэн артель-нүүд гаднаа, мүн нютагай ажаүйлэдбэ-рэй-хэлэн предприятинууд—паровой мельница, «Майн 1» гэжэ олзоборилгын ар-тель, пивной завод, культурно-гэгээрэлэй болон бүхые сахилгын эмхи зургаанууд — политическэ культурын байшан, зоо-ветеринарный пункт, МТС, сельпо гэхэ мэтэшэлэн ажалтай юм.

Энэ тосхоной хүүли засагай хүүрэн эрхэтэ нютаг болохо—сельскэ совет хадаа ганцаараа ажахые бэшэ, харин ажаүйлэдэ-рэй предприятинуудай, культурно-гэгээ-рэй болон эмүүрые сахилгын эмхи-зургуудай хүдэлмэрине хүтэлбэрилгэ-дэ ардатай болоһон тулдаа тосхоной иргэдэй, эдэбхитэдтэй тон нягта ба-ялдалтай байха, тэдээндэ түшэглэн үдэр бүрөө хүдэлмэрине ябуулха ёһотой юм.

Мүнөө БМАССР-эй Министрнүүдэй Ехэ-Куналейн сельскэ советдэй хү-дэлмэри тухай тэндэхи гүйсэдкомой түрүү-лэгч Цыдыпов Сластинай элидхэлые зүбшөн мэдэлгэ зугураа, сельсовет элидхэлэй-нүүд хүдэлмэри байха ёһотой хэм-жээ хүрөөгүй, эдэбхитэдые өөрынгөө ажалдаа тоншье хангалтагүйгөөр ха-рилцаа гэжэ тодоруулһан байгаа. Үн-дэр жэлэй турша соо тус советдэй нутаг дэбтэн үнгэргэгдөө, тосхонойгоо колхозный, организацинууд болон эмхи зургуудай ажахые хүтжөөхэ ба һай-рулга ябадалтай холбоотой асуудал-нуудые шэнэ аа, үнгэргэгдэһэн тэдэ-нарай дээрэ оройдоо зүбшөн хэлсэгдээ-гүй.

Тосхонай сельскэ советдэй алдуу лутуу-нууд шэнээр һунгагдаһан сельсовет мү-рөөдэ дабтажа байха юм. Нютагай со-вет һунгалта болоһон үдэрһөө хойшо нэ гаргасхан сессии эмхидхэлэй асуу-дууд үнгэргэгдөө. Тиихэдэ саг бүрэн 5 комиссинууд байгуулагдаһан ба-рөйдоо гансахань мүнөө дээрээ хү-рөө эхилэнхэй. Депутатуудай ни-гэдэнинь сельсоведэй практическа-дэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана-гүй. Түүнэзээ кампаниин үедэ туйлаг-ба алдаршитын-политическэ болон агит-рөө хүдэлмэриин амжалтануудыг бэхи-лгүй, һунгуулилин кампаниин үедэ-ба эдэбхитэдай нилээд олонинь-ба ниин һүүлээр олонинтын-агитацион-ны хүдэлмэридэ хабаадалсахаяа болишоо.

Энэ тулаа Ехэ-Куналейн колхозуудай, колхозчинуудай, культурно-гэгээрэлэй бо-лон медицинскэ эмхи зургаануудай, сель-ны хүдэлмэридэ ехэнүүд дутагдалнууд ба-йна. Тусгаарлабал, хүдөө ажахын ба-рай Устав эбдэһэн ябадал гараһаар; ба-рай соцкультурын байшанда полити-ческэ, естественно-научна темэнүүдээр лекциуд, злидхэл ба хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэ, тэндэ байгуулагдаһан ба-рай группа хүдэлмэрилнэгүй, куль-турный байшан дорой муу байдалтай; сель-совет хадаа үхибүүдые бултыень уял-гаар һургаха тухай хуулинин дүүр-гэ хангаха хэмжээнүүдые дутамагаар ба-рай медицинскэ эмхи зургаануудай хүдэл-мэридэ дутагдалтай; сельсовет хадаа-нуудай дундаһаа түрүү хүнүүдтэ ба-тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ-анхаралаа багаар табидаг: үни баригда-һан тротуарнууд, палисаднигууд, баригда-һан модонууд һандаржа һалажа байна; сельпо хадаа шэнэ эрхэ байдалда куль-турна советскэ худалдаа-наймаа ябуулха хэрэгтэ бэлэдхэлгүй байшоо; хүдөөгэй бюджет дээрэ байгша хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн хэдэ хэдэн һараар түлэгдэ-дэгтүй байгаа.

Энэ бүхые хараадаа абажа, БМАССР-эй Министрнүүдэй Советдэй **тогтоолонинь** ха-даа:

1. Тус тогтоол соо сельскэ советдэй хү-дэлмэридэ тэмдэглэгдэһэн дутагдалнуудые зайлуулан усадхалые, советдэй эмхидхэлэй олонинтын хүдэлмэрине һайжаруулхые Ехэ-Куналейн сельскэ советые уялгалха. Энэ зорилгоор: а) советдэй сессинүүдые зарлаха конституционно болзорнуудые һэр-гээхэ; б) советдэй бүхы депутатуудые эдэб-хитэй ажал-ябуулгада элсүүлэн хабаа-дуулха; в) советдэй худалиэридэ саг үргэлжын комиссинуудай эдэбхитэй хабаадал-салгые хангаха; г) тосхоной граждани-нуудай суглааануудые саг үргэлжэ зар-лаад, тэдээн дээрэ ажахын ба культурна байгуулалтын шухала асуудалнуудые ха-ража үзэжэ байха; д) сельсоведэй худал-мэрицдэ түсэб тогтоожо, сессинүүд дээрэ ба гүйсэдком дээрэ гаргаһан шиидхэбэринүү-дэй дүүргэлтые саг үргэлжэ шалгажа бай-ха.

2. Бурят-Монгол АССР-эй 25 жэлэй ойн баярые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө тосхоной колхознигууд, худалмэри-шэд ба албахаагшадай дунда социалисти-ческэ мүрысөөе үргэнөөр далгэрүүлхые Ехэ-Куналейн сельскэ советтэ дурадхаха. Энээнэй тулаа: а) республикын ойн баяр болтор үйлэдбэриингөө 8 һарын программые дүүргэхын түлөө республиканска со-циалистическэ мүрысөөе далгэрүүлхэ ту-хай Улан-Удэ городой ажаүйлэдбэриин ба транспортна предприятинуудай стахановецуудай суглааныа хабаадагшадай республикын ажаүйлэдбэриин бүхы хүдэлмэри-лэгшэдтэ хандаһан хандалые зүбшэн хэл-сэлгые бүхы колхозуудта, организацин-нуудта, предприятинуудта үнгэргөөд, кол-хоз, организаци ба предприяти бүхэнэй өөһэдтөө уялганууды даажа абаха ябадалые түйлаха; тэдээнэй абаһан уялга-нуудаа хэр зэргээр дүүргэжэ байһанайнь хойноһоо саг үргэлжын хиналта бэлэлүүлхэ; б) тосхоной түхэлые болбосон болгохо талаар практическа бүхы хэмжээ-ябуулга-нуудые зохоохо ба хаража үзэхэ, эдэ хэмжээ-ябуулганууды бэлэлүүлхэдэ тосхоной олонинтые ба колхозуудые үргөөр хабаадуулан Ехэ-Куналейн республикын ойн баярай удэр болтор манай республика соохи эгээн болбосон тосхонуудай нэгэниинь болгохо.

3. Мүн доро дурсагдаһа худалмэри ябуулхые Ехэ-Куналейн сельскэ советые уялгалха: а) колхозуудай ажал-ябуулгые хүтэлбэрилхэ ябадалаа шангадхаха, кол-хознигуудай дундаһаа түрүү хүнүүдтэ ба хүдөөгэй эдэбхитэндэ түшэглэн хүдөө ажа-лын продукциие бүхы хэмжээгээр ехадхэлгэ-дэ колхозуудай хүдэлмэрине зорюулха, хү-дөө ажахын артелиин Уставые эбдэһэн баримтануудые үндэһэлэн таһалхын түлөө тэмсэлые үдэр бүри ябуулха; б) тарьа-лангай ургасые, малажалай ашаг шэмые дээшэлүүлгэтэй холбоотой, олон жэлэй по-гоонууд, төжөөлэй корнеплодууд, овощной культурануууд ба хартаабхын тарилгые үр-гадхэлгэтэй холбоотой хэмжээ-ябуулганууды эдэбхитэдэй ба хүдөө ажахын мэргэ-жэлтэдэй туһаламжатайгаар нарин нягтаар шэнжэлэн хаража үзэхэ; в) үхибүүдые бүхыдэнь уялгата ёһоор һургаха тухай хуулине дүүрэнээр гүйсэдхэхын тулада, һургашадай эрдэмые дээшэлүүлхын тулада бүхы шухала хэмжээнүүдые абаха; г) культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай таһалгаряагүйгөөр хүдэлмэрилхын тулада зайлашагүй шухала өрхэ байдалые байгуулха, хүдөөгэй библиотекын хүдэл-мэрине һайжаруулха, Ехэ-Куналейн шэ-мэшөгүүдэй хор таһалгаряагүйгөөр худал-мэрилхынь тулада бүхы шухала эрхэ бай-далые тон богони болзор соо байгуулха; д) тосхоной медицинскэ эмхи зургаануудай хүдэлмэрине һайжаруулхын тулада хэмжээ абаха; е) арад зонһоо мүнгэ элсүүлгын тогтоогдомол түсэбүүдые дүүргэхэ; ж) хүдөө ажахын продуктнуудые уялгата ёһоор ту-шаалгын түсэбүүдые дүүргэхын хойноһоо гүйцэтгэлтэй хиналтые шангадхаха, хүдөө ажахын продуктнуудые тушаагшадай гүрэ-нэйгөө урдахи уялганууда саг соонь бул-тадаа дүүргэдэг байхые туйлаха; з) культурна советскэ худалдаа-наймаае дэлгэ-рүүлхэ улам ехэ болоһон зорилгонуудтай тааралдуулан сельногой худалмэрине һайжаруулха. Үүндэл худалдаа-наймаа эмхидхэхэ.

4. Тарбагатайн аймгүйсэдкомые (нүхэр Бурлаков) уялгалха: а) сельскэ советүүдые аймгүйсэдкомой талаһаа хүтэлбэрилхэ хүдэлмэрине үндэһөөрынь шэнэдхэн табиха. гүрэнэй засагай нютагуудтахи орга-нууд байһан туладань тэдээнэй үүргэ ба нэрэ хүндые али болохоор үргэхэ; б) сель-скэ советүүдэй хүдэлмэрине квартал бүхэн-дэ шалгаад, аймгүйсэдкомой заседанинууд дээрэ тэдээнэй тоосоонуудые дуулажа бай-ха; в) туһаламжа үзэүлхын тулада аймгүйсэдкомой гэшүүдые ба таһагуудые даагшалые сельскэ советүүдтэ эльгээжэ байха; г) сельскэ советүүдэй түрүүлэгшэнэрэй ба секретарьнарай семинарые квартал соо нэгэһээ үсөөн бэшэ үнгэргэжэ байха.

* * *

Ехэ-Куналейн культурно-гэгээрэлэй ме-дицинскэ эмхи зургаануудта материальна ба кадрнуудаар туһаламжа үзүүлхын тула-да хэмжээнүүдые абахые БМАССР-эй Ми-нистрнүүдэй Советэй дэргэдэхи культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хэрэгүүдые эрхилхэ управлениин начальник нүхэр Константинова, БМАССР-эй элүүрые сахиха Министр нүхэр Абыков уялгалагдаба.

Ехэ-Куналейн сельскэ советтэ туһаламжа үзүүлхын тулада БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет болбол республикын гэгээрэлэй Министр нүхэр Цыганковые эльгээбэ.

ЗҮРАГ ДЭЭРЭ: Мехстеклозаводой стахановец В. И. Барашников. Нүхэр Барашников халаанайнгаа даалгабариие 150 процент гүйсэдхэнэ.

И. Красавцевай фото.

УЯЛГАЯА ДҮҮРГЭЖЭ ЭХИЛЭЭ

БМАССР-эй тогтоһонһоо хойшо 25 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ балэдхэхэ тухай ВКП(б)-гэй Обкомой бюрогой тогтоолой тунхаглагдаһан дары Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һаалишэд Лобсанова, Буянтуева, Очирова, Цыренджиева гэгшэд үнөөн бүриһөө 2000 литрһээ доошо бэшэ һү һаахэ уялга абаад, тэрэнээ үнэн хэрэг дээрэ дүүргэжэ эхилээ. Эдэнэр янзарь соо 4551 литр һү һаажа, түүсөөе 1000 гаран литрээр үлүүлэн дүүргэһэн байгаа. Мүнөө һү һаалгаяа удэр ерэхэ бүри дээшэлүүлжэ байха юм. Түрүү һаалишан Очирова бултаньһаа ехэ һү һаажа, уялгаяа түрүүшын удэрһөө хойшо хэрэг дээрэ бэлэлүүлнэ.

Сэлэнгын аймагта һүнэй-товарна үүлтэртэ 11 фермын хүдэлмэрилэгшэд республикынгаа 25 жэлэй ойн урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ ороолсожо, үнөөн бүриһөө 2000 литр һү һааха уялга-ба-һаан байха юм. Тиихэдэ Тельманэй нэ-рэмжэтэ колхозой үүлтэртэ фермын һаалишэд Митупова, Нимаева, Банзаракцаева гэгшэд 32 толгой үнөөн бүриһөө 2500 литр һү һаахабди гэжэ мэдүүлбэ. Мүрысөөндэ ороолсоһон һаалишадай олонхидынь ойн баярай удэр хүртэр һү һааха түсэбэйнгөө хахаһаа һургаргүй ехые дүүргэхэ зорилго табиһан байха юм.

Хонидтоо хайша хэрэгээр хандана

Хорин аймагай «Дружба» колхозой Дүүхэйтэ гэжэ нютагта хонидые хараа-жа байһан Махалова гэгшэ өөрынгөө хү-дэлмэридэ хайша хэрэгээр хандана. Тэ-рэнэ дээрэһээ болоно 78 толгой хонидынь туража муудаһан байбашьо, тэндэ шэ-мэтэй шүүһэтэй тажаал эдүүлжэ һайжа-руулха гэжэ бүри ороолдоногүй. Мүн тэрэ-шэлэн хониной үһалуурынь ехэ муу бай-һан хадань, хонидыь заримдаа үһалдагүй ушаруу бии.

Теэд, колхозойнь правлени (түрүүлэг-шэнь нүхэр Екимовский) Дүүхэйтэ ню-тагта байһан хонидойгоо байдалые һай-жаруулха тушаа эриц шууд хэмжээ аба-нагүй. Энэхи хонидынь хэды болтор нимэ муугаар байха юм гэжэ асуудана.

С. Бальжинимаев.

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛЭЙ ТРИБУНА

Һаамхай үнөөдые һайнаар адуулха хэрэгтэй

Мүнөө адуу малай тоо голгойе олошо-руулхатаяа хамта, тэрэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлхэ асуудал эгээл шухала зорилго болоод байна. Энээнние бэелүүлхын тулада түбхын түрүүн һаамхай үнөөдые һайн бэлшээри дээрэ зүбөөр адуулха хэрэгтэй. Би арбан жэл соо үнөөдые адуулжа ябанаб. Энэ үе соо баялиг дүршэл ба шала-баритай болооб. Үнөөнһээ һү ехээр һаахын тулада тэдэнэй хабарай бэлшээриилэ гара-һанһаань хойшо гуримтайгаар адуулдагби.

Манай колхозой һүнэй-товарна фермын малшад үнгэрэгшэ жэлдэ һайжаруулагдаа-даан нютагай үүлтэрэй үнөөн бүриһөө тунда зэргээр 1125 литр һү һаахан бай-ба. Хайшаа гэед адуулхадамни нимэ һү үгэһэн тухайнь эндэ хөөрэжэ үгэхэмни.

Үнөөдые адуулганда гаргахаһаа 2-3 толгон хопог урда тээ бэлшээриие модо шулуун, яһан болон шорой шохойһоонь сэбэрлэхэ, үнөөдэй арһанһаань гуурыень гаргаха, туруунуудыень арилгаха ба отолхо, мүргэдэг үнсэдэй эбэрыень 1-2 сантиметрээр тайраха, тэмдэгүүлыень шалгаха, хэрбээ тэрэнэй үгы болоһоһон байгаа һаань, шэнээр тэмдэглэхэ гэхэ мэтын хэмжээнүүдые бэелүүлдэг байнабди. Үнөөдые адуулганда гансата гаргахагүй, харин түрүүшын 2-3 үдэр соо—2-3 часай туршала, удаадахи гурбан удэр соо—4-6 часай болон саашань үшөө 4-5 удэр соо—8-10 часай туршала адуулха ба удэр бүри энэ сагрыень һуваяха хэрэгтэй юм. Тиимэһээ үнөөнэй һү үгэлгэнь доошоо ороогүй, нэгэ хэмдээ байдаг гэшэ.

Бэлшээриие хэдэн участогууд болгон таһалдаг, нэгэ участок дээрэнь үнөөдые 5—6 удэрэй туршала адуулдагби. Удаань, 25-30 хоног үнгэрэлөөр түс участогай үбэ погоон ургажа хуушан хэмээ хүсэдэг, энэ үедэ үнөөдые һаэрэнь асардаг байнабди. Тиихэдээ погоое өөртонь хүртэр адуулхэгүй ёһотой. Юуб гэхэхэ, узуурааяа зулгаагдаһан погоон дахиад муугаар ургалаг юм. Гадна үнөөдэй бэлшээриие гэшхэхэ болон үлтишэхэгүйнь тулада тэдэниие нэгэ жэлдээр ябуулжа, бэлшээриие нэгэ захаһаань адуулхэ хэрэгтэй. Тэрэнэй тула өөрөө холо үнөөдэй урдань ябадаг, тиихэдэ нүхэрни холо хойноһ ябадаг юм. Үглөөгүүрынь үнөөдые шэнэ погоондо гаргадагүй, харин түрүүшээр урда удэрынь адуулһан хуушан бэлшээри дээрэ адуулжа, удэн үнөөдэгэ үсэгэлдэрынь дутуу эдитэйһэн погоопой үлэгдэлүүдые түүлгэдэг байнабди. Саашадаа погоопой үшөө үлөөд байгаа һаань, манай фермынхид тэрэниие сабшажа абадаг байна. Мүн бэлшээри дээрэхи үхэр малай шабааһа шэбхые үтэгжүүлгэ болгон хэрэглэдэг гэшэбди.

Ехэ халуунай үедэ үнөөдые һүниин 12 час болтор адуулдаг ба удаань 1,5 — 2 часай туршада амаруулаад, үглөөнэй һаалгта туршада дахиад адуулганда гаргадаг байнабди. Тиихэдээ, удэрынь шанга халуунай болоходо үнөөдые һарабша доро гишүүлхэ ёһотой юм. Бэлшээриие хүсэл хэрэглэхын тулада, тэндэнь хорой хото гүхеэрэжэ, үнөөдые тэндэнь байлгадаг ба һаадаг гэешэбди. Үнөөд удэр соогоо хэлэв удаа уһалгадаг байна. Хэрбээ үнөөдые уһалангүй хэдышье һайн бэлшээридэ адуулхада, тэдэнэй һү үгэлгэнь хараа байса доошоо ороог ба һүнэйнь шалар муудадаг гэешэ. Тиимэһээ биэшэр үнөөдые удэрэй 4—5 удаа уһалжа байхын түлөө сэбэр уһатай нуур болон булаг, горхонууд шалар адуулдаг ба уһалуурнин эрьесые шулуугаар гү, али модоор бүхэлдэг, үнөөдэй оймохо худхахагүйн тулада тэрэниие хоройлдог байнабди.

Мүнөө хабар боложо, адуулгые эхилхэ сагнай тулаба. Тиимэдэ хабарай бэлшээриие уридшалан бэлэихэһэн, хланахи участогые хэзээ хэрэглэхэ байһаяа түсэбэлэн байнаб.

Манай фермын бүхы хүдэлмэрилэгшэд республикынгаа алдарта ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө булгадаа мүрысөнхэй. Һаалишан бүхэн түл абалгые хоролтогүйгөөр үнгэргэхэ, үнөөн бүриһөө мянга һайса гаран литр һү һааха уялга абанхай. Мүн бишье тэдэнэртэй адли мүрысөөд, малаа бүри һайнаар адуулжа, хамаг бүхы һүрэгүүдээ тарган тобир болгохо гэһэн зорилго табинхайб.

Ж. Галсанов.

Бичурын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой МТФ-гэй үхэршэн.

Харюусалгагүй хүтэлбэриин хойшолонгууд

Заиграйн аймагай Дээдэ-Илькын сомоной Молотовой нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артель 1947 ондо адуу малай тоо толгойе олошоруулха дүүрэн арга-боломжой байбашье, тэрэнээ хүсэд хэрэглэжэ шадангүй, түсэбөө бүхы түрэлэй малаар арайхан гэжэ 97,8 процент дүүргэһэн байха юм. Нимэ байдал юун дээрэһээ тохеолдооб гэхэдэ, имагтал колхозой правлениин түрүүлэгшэ С. Дашиев, партийна эхин организаци болон зарим фермэнүүдые дагашадай эмэ шухала худалмэридэ харюусалгагүйгөөр хандажа, тэрэниие өөрөө бүтахэ ябалалда найдажархиһаанһаань болоһон байна. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ харуулһанай муулһаа боложо, 26 толгой эбэртэ бодо мал, 88 толгой хони ямаад үхэһэн байгаа. Галша, адуу малые ондоо тэешэнь олоор гаргашалжа, артелиин Уставые эбдэхэ ябадал үзэгдэһэн байна.

Энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд үнгэрэгшэ жэлэй алдуунуудые һургаал болгожо эблангүй, мүнөө малажалые баһал харюусалгагүйгөөр хүтэлбэрилжэ байха юм. Тэрэнэй эсэстэ байгша оной январиин 1-һээ хойшо аяар 30-аад хонин хоролтодо оробо. Адуу малдаа эзэн бүсэар хандаад, тэрэниие өхээр хоролтодо оруулжа байһан нимэ харюусалгагүй хүтэлбэрилэгшэдтэ эймагай партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай мүнөө хүртэр ямаршье хэмжэ абаагүй байхэнь таһалтай.

Д. Дориев.

БОЛЬШЕВИСТСКЭ ШҮҮМЖЭЛЭЛ БА ӨӨРЫГӨӨ ШҮҮМЖЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ ДОРО

* * *

(«Правдын» түрүү бэшэг).

* * *

Удэ олохон областьнуудта пар-тийн конференцинүүд үнгэргэгдэжэ, доро нютагай партийна организа-цинуудай хүдэлмэри гүнзэгыгөөр зүбшэн ябуулжа байна. Конференцинүүд пар-тийнхитын үндэр эдэбхиин оршон байна. Большевистскэ шүүмжэлэл бэ-лэдэгдэжэ болбол дайнай һүүлдэ ин-тернационалнай болбол өөрынгөө ба-лэн культурын хүтжөөлтын ам-бараатай тухай, партийно-политическэ ажалдаа ехэхэнэр һайжарһан тухай ба-рагдаагаар хэлэнэ. Тэрэнтэй хам-аг партийна, советскэ болон ажа-лай түүхэндэ ажалтнуудай ажал-ябуулгын ехэхэч ба муу.

Ямарай ороной амгалан байгуулалтын ба-ялтай дайнарамдан нютагай пар-тийн организацинуудай хүдэлмэрине ба-ялтаар шэнадхэн байгуулха, манай ба-ялтын бүхы һалбаринуудай пар-тийнхэрнин хэмжээе саашадань ба-ялгаа гэжэ эриг данэ. Партийна бол-ноой, партийна организацинуудые ба-ялые, партийн дотороо хүдэлмэ-рэй нүгөөнэй болон ажахын ажал-ба-ялые большевистскэ хүтэлбэрийн ба-ялые талаар ушаа.

ВКП(б)-гэй Обкомой бюрогой мүнөө большевистскэ хүтэлбэрийн ба-ялые талаар ушаа.

Монголой түүхэн харуулаа-гунаар хэлэгдэ-ба болбол ту-ба бии байһанинь-ба-ба-ба

АЙМАГАЙ ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ ХУУДАҺАНУУДҺАА

АЖАЛТА ҮДЭРТЭ—4 КИЛОГРАММ ТАРЯА

Бурумкэнай аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой правлени 1947 оной олзые колхозчинпүүдэй ажалта үдэртэ хубаалба. Ажалта үдэр бүхэндэ 4 килограмм таряан, 450 грамм һүн, 2 түхэриг 40 мүнгэн ба бусад зүйлэй продуктнуу хүртэбэ.

Гадна гектар бүриһөө дундэ зэргээр 13 центнер таряа хурялаһан нүхэр Рагнаевай бригадын гишүүдэ нэмэлтэ түлбэри болгон 253 центнер таряэн үгтэхэ болобо.

ТАБАН ҮДЭРЭЙ СЕМИНАР

Бурумканай аймагта ажалшадай депутатнуудай сомоной советэй гүйсэдкэмүүдэй түрүүлэгшэнэрэй ба секретарьнарай 5 үдэрэй семинар һаяхан үнгэргэгдэбэ.

Энэдэ Советскэ түрэлэй байгуулалта ба советүүдэй практическа хүдэлмэри тухай асуудалнуудаар хөрэлдөөнүүд хэгдэв. Мүн тэдэнэр өөһэд хоорондоо хүдэлмэриигөө дүй дүршэлые ангалдалсаһан байна.

(«Курумканский колхозник»).

УҺАН ЗАМАЙХИДАЙ ИЛУБТА «ОРОД ХҮНҮҮД» ГЭҺЭН ПЬЕСЭ

Байкало-Селенгинскэ пароходствын үһанзамайхидай клубэй драматическа кружогойхид Симоновэй «Ород хүнүүд» гэһэн пьесые сценэ дээрэ табихаар бэлдэжэ байна. Артист нүхэр Лапской гэгшэ тус пьесые зүжэг болгон найруулба. Март һара соо энэ зүжэг үһанзамайхидта харуулагдаха байна.

БАЙГАЛ ТУХАЙ ЛЕКЦИ

Һаяхан Байкал гэжэ нөртын ба Байкальска судно-заһабарилгын мастерскойн команднаа составта зорюулагдаһан «Байгал» гэжэ темэтэй лекциие механическа судовой өлбэнай начальник нүхэр Лычагин уншаба. Энэ лекцидэ хабаадагшад нүхэр Лычагинай лекциигээ һайнаар бэлдэһэн дээрэһээнь ехэ һонирхолтойгоор шагнаһан байна.

(«Стахановская вахта»).

Үйлэдбэриин практикада гараба

Улан-Удын хүдөө ажахын техникумэй плодоовощной, ветеринарна, агрономическа отделениннүүдтэ һуралсалаа дүүргэжэ гарахаа байһан студентнүүд хамта 76 хүн республикын аймагуудта практикада гараба.

Үнгэргэгдэһэн экзамен дээрэ ветеринарна таһарһаа нүхэр Турашев, Михалев Загузин, Иванова, агрономическа таһарһаа нүхэр Наумов, Алексеева, плодоовощной таһарһаа нүхэр Белекуров гэгшэд теоретическэ бэлэдхэлээр һайн сэгнэлтэнүүдые абаһан байна.

Эдэнэр гурбан жилэй туршада техникумда һуража олоһон эрдэм мэдэрэлээ практикада ябахаяа болгото ажалтай холболдуулан бэлүүлхэ байна.

К. Васильев.

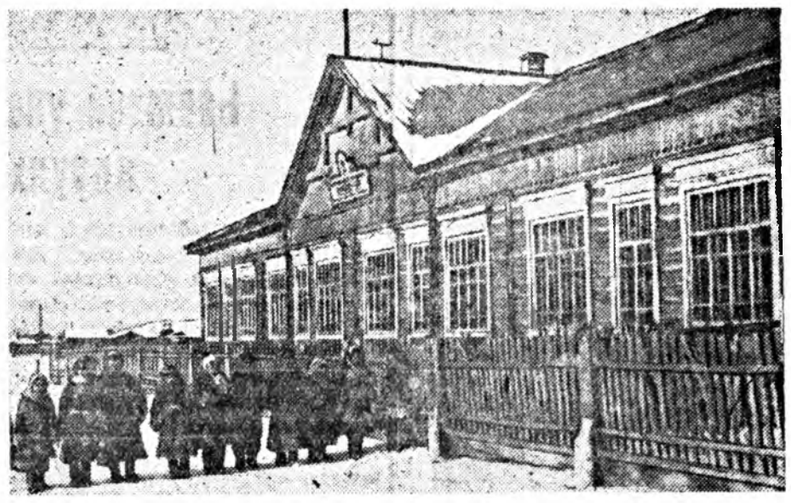

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Иволгын аймагай «Улаан Оронго» колхозой дэргэдэхи 7 жилэй һургуули.

М. Минеевэй фото.

Тоорын 7 жилэй һургуулида

Түнхэнэй аймагай Тоорын 7 жилэй һургуули 1947—48 онуудай һуралсалай жилдэ залуу үетэнние эрдэм номдо һургаха талаар һайн эмжалта туйлахын түлөө, үнгэргэшэ жилэй зунай каникулай үе соо өөһэдынгөө хүсөөр тон ехэ хүдэлмэри ябуулжа шадаа.

Гэбэл, һуралсалай жил соо түйсэд хүрэхэ түлеэ залһа бэлдэжэ, ехэнхи хубинень һургуулиингаа газаа асарһан байгаа. Гэр байрануудаа саг соонь заһабарилуулһан ба ном дэбтэр болон шухала хэрэгсэлнүүдые бүримүһэн оложо, 1947—48 онуудай һуралсалай жилые һайн бэлэдхэлтэйгээр эхилһэн байха юм.

Мүнөө энэ һургуулиин һурган хүмүүжүүлгын хүдэлмэри үндэр дээдэ хэмжээнтэ ябуулагдажа байна. Һургуулиин директорэар баталгаһан түсэбэй өөһөөр дежурна багша үдэр бүхэндэ хэшээлэй дунын забһарлагые тон һонирхолтойгоор үнгэргэнэ гэбэл, дуу дуулаха, шүлэг уншаха ба таабари тааха, һони һонин зугаа нэада эмхидхэхэ гэхэ мэтэ нинтын хүдэлмэри үргөөөр ябуулдаг юм. Иимэ дүршэл хадаа һурагшадые жааг заршамтай болгохоһоо гадна, тэдэнэй мэдэрэлые үргэдхэдэг бэйха юм.

Гадна, һурагшанарай хүсөөр хорой ба драматическа кружогууд эмхидхэгшэнхэй. Амаралтын үдэрнүүдтэ һурагшадай вечер тон хүхюунээр үнгэргэдэг. Тэрэшэлэн предметнэ кружогууд (литературна, физико-математическа историческэ ба географическа) һайнаар хүдэлмэрилнэ. Тэдэ кружогууд болбол һурагшадай һуралсалда нилээдгүй ехэ туһаламжа хүргэнэ.

Тус һургуулиин дэргэдэхи ханын газетэ һарадаа гурба удаа гаргагдажа, тэрээгээр дамжуулан һурагшадай дунда ехэхэн хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулагдана. Мүн класс бүхэн өөһэдынгөө газетэ һарадаа нэгэ удаа гаргажа, классайгаа һуралсал тухай толилдог байна.

Тус һургуулиин директор нүхэр Георгий Сократович Шалтыков багшанарайнгаа коллективэй дүй дүршэлые ба эрдэмэргажалые дээшэлүүлхэ талаар ехэхэн хүдэлмэри хэһэн байна. Тиигэжэ 1947—48 онуудай һуралсалай жилэй түрүүшын хахад соо һурагшанарайнгаа ойлгосоор эймаг соогоо түрүү һуури эзэлээ.

Багшанарай коллектив болбол һурган хүмүүжүүлгынгээ хүдэлмэриие һайжаруулхаһаа гадна өөһэдынгөө политическэ бэлэдхэл ба ажалайнгаа дүй дүршэлые улам дээшэлүүлэг байна. Нүхэр Шалтыков үдэшын партийна һургуулиие хүтэлбэрилнэ.

Һурган хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанарые эрид һайжаруулһанайнгаа түлөө һургуулиин директор нүхэр Г. С. Шалтыков энэ жилэ РСФСР-эй гэгээрэлэй Министерствоһоо баясхаланда хүртэһэн ба 1600 түхэриг шан эбаһан байна юм.

Мүн һургуулиин һуралсалай талые даагша Г. Бардуев, ород хэлэнэй багша П. Базыровэ, түрэлхи хэлэнэй багша Е. К. Шалтыкова ба бусад багшанар урогуудаа идейно-политическэ үндэр хэмкэндэ үнгэргэхэ талаар ехэхэн ороллого гаргадаг.

Энэ һургуулиин бүхы багшанар ба һурагшанар 1947—48 онуудай һуралсалай жилые эрхим амжалтатайгаар дүүргэхын тула хабэрай шалгалтада ба экзаменда мүнөөнөө бэлэдхэжэ эхилээ.

Б. Ширеторов.

Литературна кружок

Чайковскийн нэрэмжэтэ театрально-музыкальна училищиин дэргэдэ һургагшанарай хүсөөр литературна кружок эмхидхэгдэбэ. Түрүүшынгээ суглаан дээрэ Москва, Иркутск ба бусад городуудай һургуули, техникумүүдэй дэргэдэхи литературна кружогуудтай холбоо барисаа байгуулха гэжэ хэлсэбэ. Энэ кружогто залуу уранзохеолшод: П. Цыренжапов, В. Найданов, Г. Чимитов гэгшэд элбэхитэйгээр хабаадалсанад. Эдэнэр өөһэдынгөө зохеолнуудые нүхэдтөө уншажа дутуу дунданудыень шүүмжэлэн үзэнэд. Нигэд литературно-уранһайханай альманахые өөһэдөө бэшэжэ гаргахаар болзожэ байнад. Тус кружогые училищиин эрэд хэлэнэй ба литературын багша Никович хүтэлбэрилнэ.

Ц. Жимбеев.

Арадай сүлөөлэлтын армиин сэрэгүүд Лояниие эзэлбэ

ХОЙТО ШЭНЬСИ. Мартын 17. (ТАСС) Генан. Шэньси-Хубэй шадар боложо байһан дайн байлдаануудай фронтһоо Синьхуа агентствын корреспондентын эльгээһэн мэдээсэл соо хэлэгдэхэнь хадаа, дүрбэн үдэр соо байлдаануудые хэһэнэйнгээ һүүлээр Арадай-Сүлөөлэлтын Армиин сэрэгүүд мартын 13-ай үдэшэлэн Хитадай эртэ үрдын столица болохо Лоян городые эзэлбэ гэнэ (Хэнань провинци). Энэ городой түлөө байлдаануудай болохо үедэ 10.000 гарав хүнтэй гоминдановска гарнизон дуулһан шахуу үгы хэгдэһэн, мүн тэрэшэлэн гоминдановска армиин 206-дахи дивизи үй бута сохигдоһон байгаа.

Сүлөөлэгдэһэн Инкоуда

ХОЙТО ШЭНЬСИ. Мартын 17. (ТАСС). Синьхуа агентствын мэдээсэлэй еһоор. Инкоу гэдэг шухала удхатай далайн портын бүд нэхэлгын ажаүйлэдбэри болбол Зүүн Хойто зүгэй Арадай Сүлөөлэлгын Армиин эзэлһэнһээ хойшо 7 хоноод байхада мартын 3-да дахяад хүдэлжэ эхилбэ. Тус порт нормальна ажабайдалда орожо эхилэнхэй.

Энэ городто телефон хүдэлжэ ба почто ажаллажа байдаг. Дүтүүр байһан хүлөө районуудһаа городто нилээд ехэ таряа галхан асарагдажа, тэрэнэй эсэстэ эдеэ хоолой үнэ сэн нилээд химдарба. Эдеэ хоолой гол шухала продукт болохо—гауляян мүнөө үедэ пикулиин 40 мянган доллар (нютагай) сэнтэйгээр худалдагдана, тэрэнь нэгэ хэдэн хоногой саада тэе 70 мянган доллараар худалдагдажа байһан юм.

Хойто Хитадта антигоминдановска ба антиамериканска һанал бодол дэлгэрнэ

ШАНХАЙ. Мартын 17. (ТАСС). Энэ эли мэдэгдэһэнэй еһоор, Бейпинэй прогрессивнэ үзэлтэй хэдэ-хэдэн профессорнүүд болбол Хитадтахи гоминдановска еһогурим ба США-гэй политикые эрид хатуугаар шүүмжэлжэ, Яньцзинска университедэй газетэдэ бэшэһэн байна.

Философийн профессор Чжан-Дун-сунь гэгшэ коммунистнуудай бэелүүлжэ байһан программые арад зон бүгэдөөрөө дэмжэжэ байна, юундэб гэхэдэ, тэрэнь ехэнхилээ арад зоной аша туһада таараха юм, тиихэдэ Гоминдан хадаа улад зоной дунда өөһэдынгөө этигал хүндые улам ехээр гэжэ байна гэжэ статья соогоо заа-han байна. Профессорнүүд Лу Чжи-мин, У Хань, Лэй Пэй-цзюн, Дэн Чжи-чен ба Сюй Дэ-хэн гэгшэд хитад арадые сүлөөлхын түлөө тэнсэлые нэгэшье минутала зогсоожо болохогүй гэжэ өөһэдынгөө статьянуудаа соо мэдүүлнэ. Тэдэнэр хадаа «туһаламжа үзүүлхэмнай» гэжэ гоёогоод, Хитадыхоерлохи Греци болгохо гэһэн США-гэй империалистическэ түсэбүүдые элишэлэн гаргана.

Профессор Чжан Дун-сунь гэгшэ Хитадта американска «туһаламжа» гээшэ хитад арадай национальна ашаг туһада зүрюхарша байһан хадаа, огтолон болюулагдаха еһотой гэжэ мэдүүлнэ.

Хитадта американецуудай хэжэ байһан ябуулганууд

ПАНКИН, мартын 17. (ТАСС). «Хуасянбао» гэдэг гонконогско газетэ болбол Хитадта байгаа бүлэг американска сэрэгэй советнигүүд болбол алдэбын һургуулиин центрнүүдтэ ба армиин казрова составые бэлдэхэ ябадалда американска хиналта табиха гэжэ хараалһан гоминдановска зэбсэгтэ хүсэнүүдые шэнэхэн байгуулха программын проектые зохеобо гэжэ мэдээсэнэ.

Мүн Шанхайһаа абаһан мэдээсэл соогоо тэрэ газетын бэшэхэнь хадаа, Урда Хитад худар американска капитал улам ехээр нэбтэржэ байна гэнэ. Гуандунь провинциин засагаархин ажаүйлэдбэриин предприятинуудые бии болгохо тухай 200 американска концертнүүдтэ зүбшөөрэл үгэһэн байна.

США-гэй мяха-консервнэ ажаүйлэдбэриин 100 мянган худэлмэришэд бастовалжа байна

НЬЮ-ЙОРК, мартын 16. (ТАСС). Холбоото Штадуудай президент Трумэн болбол мяханай-консервнэ ажаүйлэдбэридэ гарһан арсалдаанда хабаадаа ушарнуудые тодоруулха комиссиие томилбо. Тэрэ хадаа, үйлэдбэриин профсоюзуудай конгрессэй (КПП) составта орохон энэ ажаүйлэдбэриин хүдэлмэришэдэй профсоюзые 100 мянган худэлмэришэдэй забастовко хэхэ ябадалые болюулжа. мүнөө томилогдоһон комиссиин апрелиин 1-ээ гаргаха шиидхэбэриие хүлеэгээд халсэ хажэ үргэлжэлүүлхые дурадхаһан байха юм.

Юнайтед Пресс агентствын ламжуулһанай еһоор, мяханай консервнэ ажаүйлэдбэриин худэлмэришэдэй профсоюзай түрүүлэгшэ Хелстейн гэгшэ манай профсоюз хадаа забастовкоо болюулхагүй гэжэ президентдэ харюусаһан байгаа. юундэб гэхэдэ тэрэнь арсалдае шиидхэхэ хэрэгтэ туһа нэмэри болохогүй гэнэ. Мүн тэрэшэлэн Хелстейн болбол президентын томилһон комисси мяханай компаниинуудай эбсэшэгүй муу позициие хубилгажа барилгагүй бэзэ гэжэ һэжэглэхэ байһанда мэдүүлбэ.

Хэблэлэй мэдээсэлэй еһоор бастовалжа байһан худэлмэришэд бүхы орон готоро мал алха газарнуудта өөһэдынгөө һахюулнуудые табиһан байна. Юнайтед Пресс агентство болбол Чикагодо забастовкын эхилхэ багта бастовалжа байһан худэлмэришэдһээ һурагүй олон полиси сутлуулагдаа байһан юм гэжэ мэдээсэнэ.

Америкэнецуудаа итали зононуудта арадай ко... үнгэргэхые хоригдо...

ЛОНДОН, мартын 17. (ТАСС). ...агентствын Берлинһээ мэдээсэ... даа, Французска ба америка... гэй засагаархин өөһэдынгө... нуудта немецкэ арадай ... Үнгэргэхые хорибо гэнэ. Мар... Гамбургска радио болбол америк... сагаархин зононуудай хооронд... порт үгэхэһөө арсаба гэжэ ... Сарэгэй засагаархинай түлөөлэ... зоныи түлөөлэгшэдэй хабаалалса... һан хадань, зоно дотор арадай ... Үнгэргэхэгүй гэжэ тон лэ зүбөөр... гэжэ шалтаг барһан байха юм.

ЛПП-эй агентствын мэдээсэхэ... французска засагаархин өөһэдыг... дэлгэн зоно соо болон Берлинэй ... ска секторта арадай конгрессай ... ние хорибо гэнэ.

Америкэнецуудаа италиин хүнгэлтануудта хамаархалсана

ПРАГА. Мартын 17. (ТАСС). ...агентствын нью-йоркско корре... мэдээсэхэнь хадаа. Италиадахи ... тухай Уолл-Стритэй ба сэрэгэй... чал болдлнуудые «Бизнес У... журнал» һүүлшынгээ номер со... онгойгоор элирүүлэн башэбэ ...

Тус журналы нигэжэ бэшэвэ... Италиада болохоо байгаа хүнгэлт... бүрүү һүрөө хадань, Баруун ... Греци, Турши ба Дунда Востогы... гаатай. Холбоото Штадуудаа ... энэ гэһээр хэмжээ абажа, ... хүнгэлтануудта политическэ б... ческа зэбсэгүүдээр нүлөөгөө ха... далгэ хэхэ еһотой. Үнгэрэгшэ ... боото Штадуудаа болбол италь... недээ коммунистнуудые гарга... тые өөр дээрээ дажа абаһан ... тэрэ үүсхэлые мүнөө болохоо б... галтануудай һүүлээр ябабаш... хэбээрнь байлгахаа хэрэгтэй».

Брюссельдэ сэрэгэй баталагдаба

ПАРИЖ, мартын 17. (ТАСС). Брюссельдэ баруун европейска ... нүүдай—Бельгийн, Франциин, ... гын, Голландиин ба Англиин ... экономическа харилсаатай байха ... туһаламжа үзүүлхэ тухай догово... жилэй болзортойгоор баталба ...

Шатарэар дэлхэй ... түрүүлхын түлөө матч

ГААГА. Мартын 15. (ТАСС). Гаагада улаасхооронды шатарай... 6-дахи тур боложо, тэрэнэ ... Эйве ба Решевский—Смыслов ... байгаа.

Керес болон Эйве гагшэд ... чие наадаад, тэрэнь яһала ... Үнгэрбэ. 26-дахи ябадалайнгаа ... Керес наадаяа орео бэрхэ ба... та, хүбүүгээ үгэһэн болобошье... 34-дэхи ябадал дээрээ тэнцэ... юм.

Решевский—Смыслов хоер... советскэ гроссмейстер болбол ... та эсэргүүсэн чешскэ хамтаа... наадаба. Смыслов 4 хүбүүгэ ... жалта туйлахаар болоһон юм. ... ловой муусаар ябаһанай һүүл... ский бэрсэдэнь шангаар добто... Тингэд энэ партияа 42-дахи ... рээ тэнцэжэ дүүргэбэ.

* * *

ГААГА, мартын 17. (ТАСС). Гаатада Смыслов—Керес хоер... гүй парти наададгажа, 58-... тэрээ Смыслов шүүгдээд г... байхадаа, 7-дохи турай һүүл... винник турнирта түрүүлжэ ... хадаа мүнөө 4 очкотой болоо...

Харюусалгата ...

Л. Л. ЛУБС...

МҮНӨӨДЭР КИНОТЕАТРНУУДТА

«Прогресс»—«Голубые дороги»
«Эрдэм»—«Джульбарс»

БМАССР-эй финансов... стерство болбол штадуу... хиргаанай-ажахын орг... нуудаи ажахын гаргаш... сметэнүүдые жэл бүридэ ... цилха туша правит... тогтоогдоһон гуримай ... 19-й оной штадууд да зах... ажахын гаргашануудай ... регистрацилга энэ оной ... 1-нээ майн 1 хүртэ... органуудта хэгдэхэ юм г... газарнуудай, предприя... организациуудай хүт... шэнэй анх ралда хүргэ...

Предприятинуд, ал... нууд ба организацину... тэрэ регистрациие фина... най графигаар тогтоог... зорт хэхэ еһотой. Рег... ороодуй преоприятинуу... азарнуудаи ба организ... зихиргаанай управленче... ые б рихын тулада, ... эмхи зургаануудта бай... нэй текуще счёдное м... жа үгэхэ ябадал бол... юм.

БМАССР-эй ФИН... МИНИСТЕРСТВО.

ПОТРЕБКООПЕРАЦИИН VIII СЪЕЗДЭЭ ЗАРЮУЛАГДАНА

ГОРОДТО БА ХҮДӨӨДЭ КООПЕРАТИВНА ХУДАЛДАА НАЙМААНИИЕ ҮРГЭНӨӨР ДЭЛГЭРҮҮЛХЭ

* *

Б. ДОРЖИН,
Бурмонкоопсоюзай Президиумэй түрүүлэгшэ

* * *

Мүнгэнэй реформо хэхэ ба карточкануудые болюулха тухай партиба правительствын тогтоол хадаа ажалшэн зоной ажаһуудалые һайжаруулха тухай сталинска ороллогые эли тодоор харуулнэ. Нигэд байхадаа городой ба хүдөөгэй советскэ кооперативна худалдаа-наймаанай хүдэлмэрилэгшэдтэ айхабтар ехэ харюусалгата ворилго тохогдоно гэбэл, карточкагүй худалдаа-наймаае улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, худалдаа-наймаанай культурые дээшэлүүлхэ, алдэбын мэхэшэн хэжэоошэнгой шангаар тэмсэхэ, эд бараанай эрьесэ ба бэлэдхэлые үргэнөөр ябуулжа шэнэ мүнгэнэй түргэнөөр эрьехэ хэрэгые хангаха шухала.

Дайнай хойто тээхи сталинска табан жилэй зорилгошуудые дүүргэлтэ болгожо, Бурмонкоопсоюзай системэ болбол 1947 эндо эд бараа жэжээр наймаалха жилэй түсэбые 116,6 процент дүүргэжэ, тэрэнние 1946 онойхидо орходоо 53 процент хүртэр ехэ болгоһон байха юм. Энэ үе соо улад зонто худалдагдаһан эд бараае 1946 онойхитой сасуулха болоо һаа, эд бүд 87,2 процент, хубсаһа хунэр — 87,5 процент, гутал — 69,5 процент, парфюмери —85,2, галантерей — 145,7 процент, культурна товар—39,2 процент ехэ болоһон байна.

ВКП(б)-гэй ЦК-гэй февральска Пленумэй түүхэтэ тогтоолые харгаг дээрэ бэлүүлжэ, олонтоо райпотребсоюзуудта ба сельпонуудта колхозуудта ба колхозчингуудые үдэр бүридэ эригдэхэ шухала хэрэгтэй эд бараагаар хангаха туршада яһала ехэ хүдэлмэри хэбэ.

Гэбэшье, Бурмонкоопсоюзай системын худалдаа-наймаанай хүдэлмэридэ дутуу эйлгүүд нилээд олон бии. Бидэнэр СССР-эй Министрүүдэй Советэй 1946 оной ноябрийн 9-эй тогтоолой еһоор, худалдаа-наймаанай хүдэлмэриие шэнэдхэхэ хэрэгые аалихаяар ябуулжа байнабди гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Мүнөө хүртэр зарим райпотребсоюзуудта хадаа сельпонуудай хүдэлмэриие хүтэлбэрилхэ хэрэгые һайжаруулаагүй байнэн хадань, түмэр замнаа хажуу тэе холуур байһан сельпонуудыг бутархайгаар худалдагдаха эд бараанай эрьесын түсэбые дүүргээгүй байшоо. Илангаяа Закаменай, Кабанскын, Курумканай райпотребсоюзуудта хүдөө холын пунктнуудай худалдаа-наймаанай хүдэлмэриие хүсэд һайжаруулаагүй.

Жишээнь, жэжэ бараагаар наймаа хэхэ жэлэйнээ түсэбые Закаменай райпотребсоюзда 9 сельпоһоо оройдоо 4-нинь, Кабанскын аймагта 4 сельпоһоо мипл 1-нинь, Курумканай аймагта 5 сельпоһоо оройдоо 2-ынь дүүргэһэн байгаа. Энэнэһээ гадна, культурна советскэ худалдаа-наймаа хэхэ заршамые эбдэһэн үшарнуудыг үзэгдэнэ гэбэл, бараа худалдажа абатшагаа дутуугаар шэнэхэ ба хэмжэхэ, үнэ сэнгһээ үлүү мүнгэ абаха ябадалнууд бии. Тиихэдэ Курумканай, Закаменай райпотребсоюзуудай зарим лавкануудта һаһа, зуруул, керосин гэхэ мэтын үдэр бүридэ хэрэглэгдэг эд барааг наймаалха ябадалда таһалдаг гараг байна.

Зарим райпотребсоюзуудай хүтэлбэриг эгшэд ном дэбтэр мэтын хэгэрэл болбосоролой шанартай эд бараа наймаалха туухай һанаагаа табихаа болиихой. Жишээнь, Закаменай райпотребсоюз хадаа худалдагдалгүй үни удаан хэбтэнэ гэжэ талтаг барааг бүхы лавкануудта байһан ном дэбтэрнүүдые райпотребсоюзай складта асаржа сугдуулһан байха юм. Түнхэнэй ба Бичурын райпотребсоюзуудаашье ном дэбтэрнүүдые худалдаха хэрэгтэ мүн лэ инмэрхүү хойрогоор хандаг.

Баһа, шинтын эдеэ хоолой предприятинуудыг худалдаа-наймаанай эрьесые даншье эмхидхэгдэ һайжаруулна. Райпотребсоюзуудай ба аймагуудыг хооронды базанууд дэй хүдэлмэрилэгшэд хадаа бэлэн юумэ абаха гэжэ бодолгүй хуушанайнгаа зангшалые үшөө орходүй. Тиимэ хадаа нютагай ажаүйлэдбэриин ба олзоборилгын кооперацийн бүтээһэн эд бараануудые худалдажа, эд барааная эрьесые үргэдхэхэ тушаа үүсхэл багаар гаргана. Иимэ ушарһаа улад зоной ямар юумэ хэрэглэжэ байһаниие балай ехээр һонирходоггүй ба ажаүйлэдбэриин предприятинуудай зүгһөө эд бараа шанар һайнгайгаар бүтээхэ ба тэдэниие олон янзын болгохо ябадалые хэрэгсэдэгтүй байна.

Городуудта ба хүдэлмэришэдэй поселогуудта пэгдэһэн худалдаа-наймаанай газарнуудыг энэ тоосоото жил соо 23.515 мянган түхэриг эд бараа худалдаба. Тэрэ тоодо мяха ба мяханай продуктнуу — 1722 центнер, загаһан — 613 центнер, үндэгэн — 120 мянга, тоһон — 203 центнер, һүн — 37 мянган литр, хартаабха—462 центнер, овощ — 924 центнер болоно. Зүгөөр городской кооперативна худалдаа-наймаанай таллаар эд бараануудые бутархайгаар наймаалха туушаа тогтоогдоһон түсэб дүүрэгүй һэн.

Үргэн хэрэглэгдэй эд бараа бүтээн гаргаха түсэб 103,1 процент дүүргэгдэһэн болбошье, мебель, тэрга, шарга ба хомут гэхэ мэтын шухала хэрэгтэй эд товар бүтээхэ ябадал хангагдагүй байшоо.

Загаһабариха түсэб 100,2 процент дүүргэгдэе. Мүн тэрэшэлэн худөө ажалай продуктнуудые бэлэдхэхэ түсэб 1946 онойхидо орходоо 286 процент хүртэр дүүргэгдэһэн болбошье, Закаменай, Тарбагатайн ба Кабанскын райпотребсоюзуудай бэлэдхэлэй хүдэлмэрилэгшэд тэдэ продуктнуудые заһа сат соонь худалдажа абаад, гутаажа хороожо байнгүйгээр городуудта тээнэ эльгээхэ туушаа хүсэд шалгабари гаргаагүй бэлэй.

Мүнгэн зөөриие гамтайгаар гаргашалга ба алмалта арбилалта хэжэ, Бурмонкоопсоюзай системэ нилээд ехэ мүнгэ арилһан байбашье Баунтын, Ахын, Кабанскын ба бусад организацинуудта мүнгэн зөөриие хайша хэрэгээр, һалан муугаар гаргашалжа үрөөһэн дээрэһээ мүнгэ хурялаха жилэйнгээ түсэбые 94,8 процент дүүргэһэн байгаабди. Гэхын хажуугаар хулгай ба үрилгэ болохо ябадалнууд илангаяа Байкало-Куларын, Закаменай, Кабанскын, Бэлунтын ба бусад райпотребсоюзуудта дан хэдэжэ, угаа ехэхэн суммада хүрэһэн байна. Энэ хинэлта шалгалта гулада городуудта, хүдэлмэришэнэй поселогуудта болон аймагуудай центрнүүдтэ худалдаа-наймаае һайнаар эмхидхэхын тулада, өөһэдтээ бии бүхы аргаболомжонуудые дүүрэн хэрэглэхэ хэрэгтэй.

Бурят-Монгол эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн худэлмэрилэгшэдэй мүнөө үедэ шухалашалха зорилгоогуудые хурязигыгаар хэлэбэл, нимэ байна:

Худалдаа-наймаанай организаци ба предприятиг бүхэн эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдаа абажа ба өөһэдөө эд барааануудые бүтээдэг боложо, болого культурна советскэ худалдаа-наймаае дэлгэрүүлхэ түлөө социалистическэ мүрюсэнэй тутые улам дээрэ үргэхэ еһотойбди.

* * *

Мүнөөдэр манай республикын эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн VIII съезд нээгдэхэнь. Энэ съезд болбол Бурмонкоопсоюзай Президиумэй ба шалгалтын комиссийн элиҳэлнүүдые дуулажа, зүбшэн хэлсэхэдээ, большевистскэ шүүмжэлэлые үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй үндэһөөр манай системын хүдэлмэридэ бии бүхы дутуудые зүйлнүүдые эзирүүлэн гаргажа тэдэниие заһаха зэларуулха замыень заажа үгэхэ болоно.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн болбол советскэ худалдаа-наймаае дэлгэрүүлхэ, эд бараанай эрьесые, һайжаруулха, улад зоониие эд бараагаар ба эдеэ хоолой нэмэлэр хангахаа хэрэгтэ хэхэн үүргэтэй байһан юм. Тиин мүнөө, ажахын ба культурын хамаг бүхы һалбарилгуудые улам өөдэнь дэбжүүлхэ зорилго табигдаад байһан сэнта, эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн удхашанар плантаяа ехэ болоод байна гэшэ.

Энэ зорилгоор Бурмонкоопсоюзай системын кооперативна организацинууд ба предприятинуудыг илангаяа худөө холын пунктнуудта эдеэ хоолой зүйлнүүдые үргэн ехээр худалдахын тулада городуудта, хүдэлмэришэнэй поселогуудта болон аймагуудай центрнүүдтэ худалдаа-наймаае һайнаар эмхидхэхын тулада, өөһэдтээ бии бүхы аргаболомжонуудые дүүрэн хэрэглэхэ хэрэгтэй.

Бурят-Монгол эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн худэлмэрилэгшэдэй мүнөө үедэ шухалашалха зорилгоогуудые хурязигыгаар хэлэбэл, нимэ байна:

Худалдаа-наймаанай организаци ба предприятиг бүхэн эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдаа абажа ба өөһэдөө эд барааануудые бүтээдэг боложо, болого культурна советскэ худалдаа-наймаае дэлгэрүүлхэ түлөө социалистическэ мүрюсэнэй тутые улам дээрэ үргэхэ еһотойбди.

Американска ба фра... зононуудта арадай ко... үнгэргэхые хоригдо...

ЛОНДОН, мартын 17. (ТАСС). ...агентствын Берлинһээ мэдээсэ... даа, Французска ба америка... гэй засагаархин өөһэдынгө... нуудта немецкэ арадай ... Үнгэргэхые хорибо гэнэ. Мар... Гамбургска радио болбол америк... сагаархин зононуудай хооронд... порт үгэхэһөө арсаба гэжэ ... Сарэгэй засагаархинай түлөөлэ... зоныи түлөөлэгшэдэй хабаалалса... һан хадань, зоно дотор арадай ... Үнгэргэхэгүй гэжэ тон лэ зүбөөр... гэжэ шалтаг барһан байха юм.

ЛПП-эй агентствын мэдээсэхэ... французска засагаархин өөһэдыг... дэлгэн зоно соо болон Берлинэй ... ска секторта арадай конгрессай ... ние хорибо гэнэ.

Америкэнецуудаа италиин хүнгэлтануудта хамаархалсана

ПРАГА. Мартын 17. (ТАСС). ...агентствын нью-йоркско корре... мэдээсэхэнь хадаа. Италиадахи ... тухай Уолл-Стритэй ба сэрэгэй... чал болдлнуудые «Бизнес У... журнал» һүүлшынгээ номер со... онгойгоор элирүүлэн башэбэ ...

Тус журналы нигэжэ бэшэвэ... Италиада болохоо байгаа хүнгэлт... бүрүү һүрөө хадань, Баруун ... Греци, Турши ба Дунда Востогы... гаатай. Холбоото Штадуудаа ... энэ гэһээр хэмжээ абажа, ... хүнгэлтануудта политическэ б... ческа зэбсэгүүдээр нүлөөгөө ха... далгэ хэхэ еһотой. Үнгэрэгшэ ... боото Штадуудаа болбол италь... недээ коммунистнуудые гарга... тые өөр дээрээ дажа абаһан ... тэрэ үүсхэлые мүнөө болохоо б... галтануудай һүүлээр ябабаш... хэбээрнь байлгахаа хэрэгтэй».

Брюссельдэ сэрэгэй баталагдаба

ПАРИЖ, мартын 17. (ТАСС). Брюссельдэ баруун европейска ... нүүдай—Бельгийн, Франциин, ... гын, Голландиин ба Англиин ... экономическа харилсаатай байха ... туһаламжа үзүүлхэ тухай догово... жилэй болзортойгоор баталба ...

Шатарэар дэлхэй ... түрүүлхын түлөө матч

ГААГА. Мартын 15. (ТАСС). Гаагада улаасхооронды шатарай... 6-дахи тур боложо, тэрэнэ ... Эйве ба Решевский—Смыслов ... байгаа.

Керес болон Эйве гагшэд ... чие наадаад, тэрэнь яһала ... Үнгэрбэ. 26-дахи ябадалайнгаа ... Керес наадаяа орео бэрхэ ба... та, хүбүүгээ үгэһэн болобошье... 34-дэхи ябадал дээрээ тэнцэ... юм.

Решевский—Смыслов хоер... советскэ гроссмейстер болбол ... та эсэргүүсэн чешскэ хамтаа... наадаба. Смыслов 4 хүбүүгэ ... жалта туйлахаар болоһон юм. ... ловой муусаар ябаһанай һүүл... ский бэрсэдэнь шангаар добто... Тингэд энэ партияа 42-дахи ... рээ тэнцэжэ дүүргэбэ.

* * *

ГААГА, мартын 17. (ТАСС). Гаатада Смыслов—Керес хоер... гүй парти наададгажа, 58-... тэрээ Смыслов шүүгдээд г... байхадаа, 7-дохи турай һүүл... винник турнирта түрүүлжэ ... хадаа мүнөө 4 очкотой болоо...

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан Удэ, Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23, АТС—1-80, зам. редактора—23, ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской жизни, сельского хозяйства—3-23 (2зв). культуры и быта, промышленности транспорта—4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (2 зв), объявлений—2-64 (2 зв). Для междугородних переговоров — 16...

П—00317. Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР. Т...